

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

De Captivitate Babylonica Ecclesiae. præludium Martini Lutheri

Luther, Martin

Vuittembergæ, [1520]

VD16 L 4190

Indvlgentiae Svnt Advlatorvm Romanorvm Neqviciae.

urn:nbn:de:hbz:466:1-33353

Martinus Lutherus, August. Hermanno Tulichio suo Salutem.

VELIM, nolim, cogor indies eruditior fieri, tot tantisque magistris certatim me urgentibus, & exercetibus. De indulgentiis ante duos annos scripsi, sed sic, ut me nunc mirum in modum poeniteat editi libelli. Hærebam enim id temporis magna quadam superstitione Ro. tyrannidis, unde & indulgentias non penitus reiiciendas esse censebam, quas tanto hominum consensu cernebam comprobati. Nec mirum, quia solus tum uolebam hoc faxum. At postea, beneficio Syluestri & fratrum adiutus, qui strenue illas tutati sunt, intellexi, eas aliud non esse, queam meras adulatorum Romanorum imposturas, quibus, & fidem dei, & pecunias hominum perderent. Atque utinam a Bibliopolis quem impetrare, & omnibus qui legerunt, persuadere, ut uniuersos libellos meos de indulgentiis exarant, & pro omnibus, quæ de eis scripsi, hanc propositionem apprehendant.

INDVLGENTIAE SVNT ADVLATORVM ROMANORVM NEQVICIAE.

Post hæc, Eccius & Emser cū cōiuratis suis, de primatu Papæ, me erudire cœperunt, Atque hic etiam, ne hominibus tam doctis ingratus sim, confiteor me ualde promouisse eorum opera. Nempe, cū Papatum negassem diuini, admisi esse humani iuris. Sed ut audiui & legi subtilissimas subtilitates istorum Trosculorum, quibus suum Idolum fabre statuunt (est enim mihi ingenium in his rebus non usquequaque indocile) scio nunc & certus sum, Papatum esse regnum Babylonis, & potentiam Nimroth robusti uenatoris. Proinde & hic, ut amicis meis omnia prosperrime cedant, oro librarios, oro lectores, ut iis, quæ super hac re edidi, exustis, hanc propositionem teneant.

PAPATVS EST ROBUSTA VENATIO RO. EPISCOPI.

Probat, ex rationibus, Eccianis, Emseranis, & Lipsensis Lectoris Bibliici.

¶ Nunc de utriusque speciei communionem mihi schola luditur, & de nonnullis aliis maximis rebus, hic labor est, ne & hos frustra Cratippos meos audiam. Scripsit quidam frater Cremonensis Italus,

renocationē Martini Lutheri, ad sanctā sedē. Hoc est, quā nō ego, at
uerba sonāt) sed quā ipse me reuocat (sic enim Itali hodie incipiūt
latīnifare) Scripsit in me de utraq; specie sacramēti, frater alius Lip-
sensis Germanus, lector ille (ut nosti) totius Canonis Biblii, factu-
rus (ut audio) adhuc maiora & mira mirabilia. Italus sane cautus,
nomen suū obtinuit, forte exemplum Caietani & Syluestri ueritus.
Lipsensis contra, sicut decet strenuū & ferocem Germanū, multis ti-
tali uerbis, nomen suū, uitā suā, sanctitatē suā, scientiā suā, officiū
suū, gloriā suā, honorē suū, pene & Calopodia sua celebrauit.
Hic procul dubio nō mediocria discam, quādoquidē ad ipsum suū
dei scribitur nuncupatoria Epistola. tam familiares sunt hi sancti
Christo regnāti in cœlis. Deinde, tres mihi picæ hic uidentur loqui,
una, bene latina, altera, melius græca, tertia optime Hebraica. Quid
hic mihi, Hermānemi, agendū putas aliud, quā, ut aures arrigam?
Res Lipsiæ agitur per obseruantiam sanctæ Crucis.

Hactenus ego stultus sensi, pulchrum fore si pro laicis utraq; spe-
cies sacramenti porrigenda statueretur Concilio generali. Hanc sen-
tentiam frater plus quam doctissimus correcturus, dicit. Neq; præ-
ceptum esse, neq; consultū, siue a Christo, siue Apostolis, ut utraq;
species porrigatur laicis. Ideoq;, Ecclesiæ relictū iudicio, quid hic fa-
ciendum omittendumue sit, cui necesse sit obedire. Hæc ille.

Rogas forte, quæ intemperæ hominem agitent, aut cōtra quem
scribat. cum ego, non damnarim unius speciei usum, & Ecclesiæ iur-
ditio reliquerim, utriusq; usum statuendū. Id quod & ipse conatur
asserere, eo ipso contra me pugnaturus. Respondeo, id genus dispu-
tandi omnibus familiare esse, qui contra Lutherum scribūt, ut hoc
asserant quod impugnant, aut fingant quod impugnent. Sic Sylue-
ster, sic Eccius, sic Emser, sic Colonienū quoq; & Louanienū. a quorū
ingenio si hic frater recessisset, contra Lutherū non scripsisset.

Sed accidit huic homini aliqd præ cæteris scelicitus. Cū enim esset
probaturus, neq; præceptū, neq; cōsultū, sed arbitrio Ecclesiæ relictū
utrius speciei usum, inducit scripturas, quibus probet, præcepto
Christi esse unam pro laicis statutam speciem. Ut sic uerum sit, no-
uo hoc scripture Interprete, unam speciem, non præceptam, & si-
mul præceptā esse a Christo. Huius genere disputationis nouæ, scis,
ut Lipsenses isti Dialectici, peculiariter utantur. Nonne & Emser, cū

priore suo libello profiteretur, sese candidè de me loqui, & a me cõ-
uictus de teterrima inuidia, foedisq; mendacijs, in posteriore me
confutaturus, utruq; plane confitetur, & nigro & candido animo
se se scripsisse. Bõnus scilicet uir, ut nosti.

Sed audi nostrum speciosum speciatiorem, apud quem idem est,
arbitrium Ecclesiæ, & præceptum Christi. Rursus, idem præceptum
Christi, & non præceptum Christi. qua dexteritate probet, unam
tantum speciem laicis, præcepto Christi, id est, arbitrio Ecclesiæ,
dandam. Literis enim maiusculis signat in hunc modum, FVN-
DAMENTVM INFALLIBILE. Deinde, tractat c. vi. Iohan. in-
credibili sapientia, ubi Christus, de pane cœli & pane uitæ, qui est
ipse, loquitur. quæ uerba, homo doctissimus, non modo ad sacra-
mentum altaris trahit, uerum & hoc facit, ut quia Christus dixerat,
Ego sum panis uiuus. & non, Ego sum calix uiuus, concludat, non
nisi unam speciem sacramenti pro laicis eo loco institutam. Quod
uero sequit, Caro mea uere est cibus, & sanguis meus uere est potus.
Itē, Nisi mâducaueritis carnē filii hominis, & biberitis eius sangui-
nē, cū pro utraq; specie uideretur fraterno cerebro inuictè cõtra unā
pugnare. Hui quā sceleriter & doctè eludit, in hunc modum, Quod
Christus his uerbis aliud nõ uoluit, quā qui unā speciē acciperet, sub
eadē utruq; carnē & sanguinem acciperet. Hæc ille, pro fundamēto
suo infallibili, tam digne sancta, cœlestiq; obseruantia struere.

Ex isto nunc discet tu queso mecū, Christū c. vi. Iohan. præcipe-
re unam speciem, sic tamē, ut hoc ipsum præcipere, sit id, quod re-
linquit arbitrio Ecclesiæ. Ad hæc, Christum in eodē capitulo loqui
dūtaxat de laicis, nõ de presbyteris. Nā, ad hos non pertinet panis
uiuus de celo, id est, una species sacramēti, sed forte panis mortis de
inferno. Iā, quid de diaconibus & hypodiaconibus fiet? qui neq; lai-
ci sunt, neq; sacerdotes. hos oportet, hoc eximio autore, neq; una,
neq; utraq; specie uti. Intelligis mi Tulichi, morem tractada scriptu-
re obseruanticū & nouū. Sed & hoc discet, Christū Iohan. vi. de sa-
cramento eucharistiæ loqui, cum ipse doceat, se loqui de fide incar-
nati uerbi, dicens, Hoc est opus dei, ut credatis in eum quē ille misit.
Verum, huic Lipsensi Bibliorum professori, hoc donandū est, ut e
quolibet scripturæ loco, probet quodlibet. Est enim Theologus
Anaxagoricus, immo Aristotelicus, cui nomina & uerba trãspõsita

eadem & omnia significant. Sic enim aptat scripturæ testimonia, per totum librum, ut si uelit probare, Christum esse in sacramento, ausit incipere, Lectio libri Apocalypsis beati Ioannis Apostoli, quæ enim hoc uerbum apte diceretur, tam sua dicuntur omnia, & existimat homo prudens, copia allegatorum, se hanc suam maniam ornaturum.

Prætereo cætera, ne te enecem sentina huius graueolentissimæ cloacæ. In fine Paulum. i. Corint. xi. adducit, qui accepisse a domino se & tradidisse Corinthiis, & panis, & calicis usum dicit. Hic iterum noster speciator, sicut ubiq; scripturas egregie tractans, docet, Paulum ibidem permisisse utranq; speciem, non tradidisse. Quærit unde probet? E capite suo, sicut & illud Iohan. vi. Nam hunc lectorem nõ decet rationem reddere eorum quæ dicit, cum sit de professione eorum, qui uisionibus suis omnia probant & docent. Docemur ergo & hic, Apostolum eo loci non ad uniuersos Corinthios scripsisse, sed ad laicos tantum, ideo sacerdotibus illic nihil permisisse, sed priuatos esse uniuerso sacramento. Deinde, quod nona grammatica, Accepi a domino, idem sit, quod permillum est a domino. Et tradidi uobis, id est, permisi uobis. Hoc rogo insigniter nota. Nam, hinc non modo Ecclesiæ, sed cuiuslibet passim nebuloni licebit, hoc magistro, permissionem facere, ex uniuersis præceptis, institutis, ordinationibus Christi & Apostolorum.

Video itaq; hominem hunc, angelo Satanæ agitatum, & eos qui collidunt, hoc quætere, ut per me nomen aucupentur in mundo, quasi digni fuerint cum Luthero congregari. sed frustrabitur eos spes sua, & contempti non nominabuntur a me imperpetuum. Vna hac contentus ero responsione ad uniuersos eorum libros. Quod si digni sunt, quos Christus ad sanam mentem reducat, oro, ut id faciat misericordia sua. si digni non sunt, precor, ut non cessent scribere tales libros, & hostes ueritatis, ut non alios mereantur legere. Vulgo & uere dicitur, Hoc scio pro certo, quod si cum stercore certo, Vinco uel uincor, semper ego maculor. Deinde, quia uideo, illis otium & chartas abundare, dabo operam, ut negotium scribendi habeant copiosum. Præcurram enim, ut dum gloriosissimi uictores, de una aliqua mea hæresi (ut eis uidetur) triumphant, ego interim nouam moliar. Cupio enim & ego hos insignes bellorum duces, multis titulis ornari. Itaq; dum illi murmurant, a me laudari utriusq;

speciei cōmunionem, & in maxima ista seq̄ dignissima re, foecis-
sime occupantur. Ego procedam, & iam conabor ostendere, om-
nes esse impios, qui utriusq; speciei communionem laicis denegant.
Quod, ut commodius faciam, praeludam de captiuitate Ecclesiae
Romanae, suo tempore daturus plurima, ubi Papistae doctissimi,
hunc librum superauerint.

Hoc autem facio, ne si pius aliquis lector mihi fuerit obuius, offen-
datur stercoribus istis a me tractatis, & iuste queratur, sese nihil lege-
re, quod aut ingenium colat & erudiat, aut saltem occasionem det
eruditis cogitationibus. Scis enim, quam iniquo animo ferant ami-
ci, me occupari, istorum hominum fordidis strophis, quas ipsa le-
ctione dicunt abunde confutari, a me uero, meliora expectari, quae
Satan per eos tentet impedire. Horum consilia tandem statutum est
sequi, & rixandi inuehendiq; negotiū, crabronibus istis relinquere.

De illo Italo, fratre Cremonensi, nihil dicam, Quod homo sim-
plex & Idiota, aliquot locis rhetoricis, me conatur ad sanctam se-
dem reuocare, a qua, nondum me recessisse, mihi conscius sum, nec
ullus commonstrauit. Agit enim, potissimum locis illis ridiculis, q̄
gratia professionis meae, & Imperii ad Germanos translati, debeam
commoueri. Videturq; omnino, non tam mei reuocationem, quā
laudes Gallorum & Romani Pontificis scribere uoluisse. cui permit-
tendum est, ut hoc, qualicumq; opusculo, obsequium suū testetur.
nec meretur dure tractari, cum nulla malitia uideatur agi. nec erudi-
te confutari, cum mera incitia & imperitia, nugetur omnia.

¶ PRINCIPIO, neganda mihi sunt, septem sacramenta, & tan-
tum tria, pro tempore ponenda, Baptismus, Pœnitentia, Panis &
haec omnia, esse per Romanam curiam, nobis in miserabilem capti-
uitatem ducta, Ecclesiamq; sua tota libertate spoliata. Quanquā,
si usu scripturae loqui uelim, nō nisi unum sacramentum habeam,
& tria signa sacramentalia, de quo latius suo tempore. Nunc de sa-
cramento panis omnium primo.

Dicam itaq; quid & in hoc sacramenti ministerio meditatus, pro-
mouerim. Nam, quo tempore sermonem de Eucharistia edebam,
in usu cōmuni harebam. nihil de Papae, siue iure, siue iniuria, sol-
licitus. At nūc, prouocatus & exercitatus, immo, per uim raptus in
hanc harenam, dabo libere, quae sentio. Rideant siue plorent Pa-
pistae, uel uniuersi in unum.

C PRIMVM, c.vi. Iohannis in totū est seponendum, ut quod nec syllaba quidem de sacramēto loquitur, non modo quod sacramentum nondum esset institutū, sed multo magis, quod ipsa sermōnis & sententiarum consequentia, de fide (ut dixi) incarnati uerbi Christum loqui clare ostendunt. Dicit enim, uerba mea spiritus & uita sunt, ostendens se de manducatione spirituali loqui, qua, qui comedit, uiuit, cum Iudæi de carnali eum intelligerent, id eoq; litigarent. At nulla manducatio uiuificat, nisi fidei. hæc enim est uere spiritualis & uiua manducatio. Sicut & August. dicit, ut quid paras uentrem & dentem? crede, & manducaſti. Sacramentalis enim non uiuificat, cum multi manducent indigne, ut non possit de sacramēto intelligi hoc loco locutus.

Sunt sane quidam, his uerbis ad sacramentum docendū abusi, ut & Decretalis dudum, & multi alii. Sed aliud est, abusue scripturas, aliud legitime intelligere, alioquin, cum dicit, Nisi manducaueritis carnem meam, & biberitis sanguinem meū, non habebitis uitam, omnes infantes, omnes infirmos, omnes abſentes, aut quoquo modo impeditos, a sacramentali manducatione, damnaret. quacunq; fide præstarent, si sacramētalem manducationē ibi præcepisset. Sic August. li. ii. contra Iulian. ex Innocentio probat, etiam infantes, citra sacramentum manducare carnem, & bibere sanguinem Christi, id est, eadē fide Ecclesiæ cōmunicare. Sit ergo rata hæc sententia, c.vi. Iohannis nihil ad rem facere. Vnde & alias scripsi, Boemo: nō posse pro utraq; specie tuēda, huic loco fideliter inmitti.

Duo itaq; sunt loci, qui de hac re clarissime tractant, Scriptura Euangelica in cena domini, Et Paulus. i. Corint. xi. Quos uideamus. Consonant enim sibi Mattheus, Marcus, & Lucas, Christum dedisse discipulis omnibus totum sacramentū, Et Paulum, utrang tradidisse partem certum est. ita, ut nullus tam impudentis frontis unquā fuerit, qui aliud diceret. His adde, quod Mattheus refert, nō de pane Christum dixisse, manducate ex hoc omnes, sed de calice, bibite ex hoc omnes. Et Marcus item nō dicit, manducauerūt omnes, sed biberunt ex eo omnes, uterq; uniuersitatis notam ad calicē, non ad panem ponens, quasi spiritus futurum hoc schisma præuiderit, quod calicis cōmunionem prohiberet aliquibus, quem Christus omnibus uoluerit esse cōmunem. Quanta putas futia in nos in-

famitent, si uocabulum, omnes, ad panem, & non ad calicem, presertim inuenissent, nullum nobis prorsus effugium relinquerent, clamarent, hæreticos decernerent, schismaticos damnarent. At cum a nostra parte stet, contra ipsos, nullo sinunt sese claudi syllogismo, homines libertini arbitrii, etiam in iis quæ dei sunt, mutandis, re-mutandis, & omnibus confundendis.

Sed finge me ex aduerso stare, & dominos meos papistas interrogare. Totum sacramentum, seu utraq; species, in cœna domini, aut datû est solis presbyteris aut simul laicis. Si solis presbyteris (id enim uolunt) iam nullo modo licet ullam speciem dari laicis. non enim temere dandum est, cui Christus, prima institutione non dedit. Alioquin, si unam Christi institutionem permittimus mutari, iam uniuersas eius leges fecimus irritas, & quilibet audebit dicere, se non ligari ulla eius lege aut institutione. Vna enim indiuidua tollit in scripturis maxime, uniuersalem. Si simul & laicis, iam ineuitabiliter sequitur, laicis nõ debere negari utraq; speciem. Quod si denegetur dari petentibus, impie & contra Christi factum exemplum & institutionem agitur.

Ego fateor, ista me ratione, mihi inuisa, superatum nec legisse, nec audiuisse, nec inuenisse, quid contra dicam, Cum hic Christi uerbum & exemplû stet firmissime, ubi non permittendo, sed præcipiendo dicit, Bibite ex eo omnes. Si enim omnibus bibendum est, & illud non possit solis presbyteris dictum intelligi, certe impium est, laicos petentes ab eo arceri, etiam si angelus de cœlo hoc faceret. Nam, quod dicunt, Ecclesiæ arbitrio relictum esse, distribuendam utram speciem, sine ratione dicitur, sine autoritate producitur, & eadem facilitate contemnitur, qua probatur. nec contra aduersariû aliquid facit, qui uerbum & factum Christi nobis opponit, quare uerbo Christi est referendus, at hoc non habemus.

Si autem utra species potest negari laicis, poterit eis & pars baptismi & pœnitentiæ tolli, eodem arbitrio Ecclesiæ, cû ubiq; sit par ratio & potestas. Quare, sicut totus baptismus, totaq; absolutio, ita totum sacramentum panis est, omnibus laicis dandum, si petant. Satis autem miror, eos asserere, presbyteris nullo modo licere, in missa unam speciem accipere, sub peccato mortali, nulla alia causa, nisi quod (ut omnes unanimiter dicunt) utraq; species, sit unâ

E.

plenum sacramentum, quod non debeat diuidi. Dicant ergo mihi
quæso, cur laicis licet diuidi, & solis eis non dari integrum sacra-
mentum? Nonne suomet testimonio consentitur, aut laicis dandâ
utraq; speciem, aut una specie non dari eis, legitimû sacramentû?
Quomodo in presbyteris non est sacramentum plenum, una spe-
cies, & in laicis est plenum? Quid mihi arbitrium Ecclesiæ & pote-
stas Papæ hic iactatur? Non per hæc soluuntur uerba dei, & testimo-
nia ueritatis.

Vltra sequitur, si uini speciem potest Ecclesia tollere laicis, potest
& panis speciem tollere, ergo poterit totum sacramentum altaris lai-
cis tollere, & Christi institutionem penitus in eis euacuare, Sed qua
rogo autoritate? Si autem nõ potest panem aut utraq; tollere, nec
uinum potest, nec potest haberi, quod hic dici potest aduersario,
cum eandem in utra, quæ in utraq; specie, potestatem esse oporteat,
si non in utraq; nec in utra. Opto audire, quid hic adulatores Ro-
mani uelint dicere.

Sed quod maxime omnium urget, penitusq; me concludit, Chri-
stus dicit, Hic est sanguis meus, qui pro uobis, & pro multis effun-
detur, in remissionem peccatorum. Hic clarissime uidetur, sanguinem
dari omnibus, pro quorum peccatis fusus est. Quis uero audeat di-
cere, pro laicis non esse fusum? An nõ uidetur, quos alloquitur dans
calicem? Nonne omnibus dat? Nonne pro omnibus fusus dicit?
pro uobis (inquit) esto sint ii sacerdotes, & pro multis, ii nõ possunt
esse sacerdotes, & tamẽ dicit, Bibite ex eo omnes. Vellem & ego hic
nugari facile, & uerbis meis illudere uerba Christi, ut meus nugator
facit. Sed scripturis redarguendi sunt, qui scripturis nituntur contra
nos. Hæc sunt, quæ me prohibuerunt Boemos damnare, qui siue
sint mali siue boni, certe uerbum & factum Christi habent pro se,
nos autem neutrum, sed tantum inane illud hominum commentum,
Ecclesia sic ordinauit, cum non Ecclesia, sed tyranni Ecclesiarum, ci-
tra consensum Ecclesiæ (id est, populi dei) ista ordinarint.

Obsecro autem, quæ est necessitas? quæ religio? quæ utilitas? lai-
cis negari utraq; speciem, id est, signum uisibile, quando omnes
concedunt eis, rem sacramenti, sine signo, si rem concedunt quæ
maior est, cur signum, quod minus est, non concedunt? In omni
enim sacramento, signum, in quantum signum, incomparabiliter mi-

nus est quā res ipsa. Quid ergo prohibet inquā, minus dari, quādo
maius datur, nisi quod mihi hac permissione irati dei uidetur con-
trigisse, ut esset occasio schismatis in Ecclesia, qua significaretur, nos
re sacramenti iam dudum amissā, propter signum, & id quod mi-
nus est, contra rem maximā & solam pugnare, sicuti quicquam pro
cerimoniis pugnant contra charitatem. immo, ceptum uidetur hoc
monstrum, eo tempore, quo pro diuitiis mundi cepimus contra
Christianam charitatem insanire, ut deus ostenderet hoc terrifico
signo, nos signa maioris ducere, quam res ipsas. Quā peruersitas,
si baptisando concedas fidem dari baptisimi, neget autem signū fi-
dei eiusdem, id est, aquam?

Ultimo, stat inuictus Paulus, omnium obstruens ora. i. Corint. ii.
Ego accepi a domino, quod & tradidi uobis. Non dicit, ut e suo ce-
rebro frater mentitur, permisi uobis. Nec est uerum, propter cōten-
tionem illorum, utraq; speciem donasse. Primo, quod textus ipse
indicat, non de utraq; specie fuisse contentionem, sed de contemp-
tu & inuidia abundantium & egentium, ut clārus est textus, dicens,
Alter esurit, alter ebrius est, & confunditis eos qui non habent. De-
inde, quod nō loquitur de prima sua traditione. non enim dicit,
accepi a domino & do uobis, sed accepi & tradidi, scilicet in ini-
tio predicationis, longe ante hanc contentionē, significans utraq;
speciem is tradidisse, quod tradidisse est præcepisse, sicut alibi uti-
tur eodem uerbo. Nihil ergo sunt, quæ fraternalis sumus hic de per-
missione, sine scripturis, sine ratione, sine causa conglomerat. Ad-
uersarii non querunt, quid ipse somniet, sed quid scriptura in his
iudicet, ex qua nec apicem potest producere pro suo somnio, cum
illi tanta fulmina pro sua fide proferant.

Surgite ergo hic uniuersi aduatores Papæ in unum, satagite, de-
fendite uos ab impietate, tyrannide, laesa maiestate Euangelii, in-
iuria fratrum opprobrii, qui hæreticos iactatis eos, qui non secundū
metam capitis uestri somniū, contra tam patentes & potentes scrip-
turas sapiunt. Si utri sunt hæretici & schismatici nominandi, non
Boemi, non Greci (quia Euangeliis nituntur) sed nos Romani estis
hæretici, & impii schismatici, qui solo uestro figmento præsumitis,
contra euidentes dei scripturas. Eluite hæc uiri.

Quid uero magis ridiculum, & fraterno isto capite dignius dici

B ii

potuit, quā Apostolum, particulari Ecclesie, scilicet Corinthiorū,
ista scripsisse & permisisse, non autem uniuersaliū unde hæc probatur.
Ex solito penū, nempe, proprio & impio capite. cum uniuersalis
Ecclesia, Epistolā hanc pro se acceptat, legit, sequitur in omnibus,
cur nō etiam in hac parte? Quod si demus unam Epistolam aliquā
Pauli, aut unum alicuius locum, nō ad uniuersalem Ecclesiam per-
tinere, iam euacuata est tota Pauli autoritas. Corinthii enim dicēt,
ea quæ de fide ad Ro. docet, nō ad se pertinere. Quid blasphemius
& infanias hæc infania fingi possit? Absit, absit, ut ullus apex in toto
Paulo sit, quem non debeat imitari & seruare tota uniuersalis Eccle-
sia, Non sic senserunt patres usq; in hæc tempora periculosa, in qui-
bus prædixit Paulus, futuros esse blasphemos & cæcos & insensatos.
Quorum unus hic frater, uel primus est.

Sed demus infaniam hanc intolerabilem, Si particulari Ecclesie
permisit Paulus, recte ergo Græci, recte Boemi faciunt, etiam te au-
rore, sunt enim particulares Ecclesie. quare satis est eos non agere cō-
tra Paulum, saltem permittentem. Porro, Paulus permittente nō po-
tuit aliquid contra Christi institutum. Oppono igitur Roma tibi,
& omnibus tuis adulatoribus, hos Christi & Pauli sermones, pro
Græcis & Boemis, nec poteris uno pilo monstrare, potestatem tibi
esse datam, hæc mutandi, multo minus alios propter tuā presump-
tionem neglectam, hæreticos criminandi. sed tu digna es, impieta-
tis & tyrannidis crimine accusari.

Ad hæc legimus in Cypriano, qui unus, contra omnes Roma-
nistas satis potens est, qui lib. v. sermone de lapsis, testatur, multis in
Ecclesia illa usum fuisse laicis, etiam pueris, utraq; speciem, immo
corpus domini in manu dari, ut per multa exempla docet. Inter cæ-
tera e uulgo quosdam sic increpat, Et quod non statim domini cor-
pus inquinatis manibus accipiat, aut ore polluto domini sanguinē
bibat, sacerdotibus sacrilegus irascitur. Vides hic de laicis eum lo-
qui, sacrilegis, qui a sacerdotibus, corpus & sanguinem accipere uo-
luerunt. Habes hic adulator miser quod gannias dic & hunc sanctū
martyrem, unum in Ecclesia, apostolico spiritu doctorem, esse hæ-
reticum, & in particulari Ecclesia permissione usum.

Recenset ibidem historiam, se teste ac presente factam, ubi Dia-
conus calicem infanti puellæ dedisse, immo relictū, eidem infu-

diffi sanguinem domini, apertissime scribit. Idem de sancto Donato legitur, cuius calicem fractum, O miser adulator, quia frigide eludit, fractum (inquit) calicem lego, sanguinem datum non lego. Quid mirum? qui in sacris scripturis intelligit quod uult, etiam in historiis legat, quod uult. Sed nunquid per hoc stabilit arbitrium Ecclesiae, aut confutantur haeretici? Verum, haec abunde satis, non enim ut illi responderem haec caepi, qui dignus non est responsione, sed ut rei ueritatem aperirem.

Concludo itaque, Negare utraque speciem laicis, esse impium & tyrannicum, nec in manu ullius angeli, nedum Papae & Concilii cuiuscunque, nec moror Concilium Constantiense, cuius autoritas si ualeat, cur non ualeat & Basiliense, quod contra statuit, Boemis licere utraque speciem suscipere, quod multa disputatione illic obtentum est, ut extantes annales, & literae Concilii probant, quod Adulator iste ignorans, adducit pro suo somnio, adeo prudenter omnia tractat.

¶ Prima ergo captiuitas huius sacramenti, est, quo ad eius substantiam, seu integritatem, quam nobis abstulit Romana tyrannis, Non quod peccent in Christum qui una specie utuntur, cum Christus non preceperit ulla uti, sed arbitrio cuiuslibet reliquit dicens, Quotiescunque haec feceritis, in mei memoriam facietis. Sed quod illi peccant, qui hoc arbitrio uolentibus uti, prohibent utraque dari, culpa non est in laicis, sed sacerdotibus. Sacramentum non est sacerdotum, sed omnium, nec domini sunt sacerdotes, sed ministri, debent reddere utraque specie petentibus, quotiescunque peccierint. Quod si hoc ius rapuerint laicis & ui negauerint, tyranni sunt, laici sine culpa, uel una uel utraque carent. fide interim seruandi, & desiderio integri sacramenti. Sicut baptismum & absolutionem debent petenti, tanquam ius habenti, ipsi ministri, quod si non dederint, petens plenum habet fidei suae meritum, ipsi coram Christo serui nequam accusabuntur. Sicut olim in Eremo sancti patres, in multis annis non communicauerunt ulla specie sacramenti.

Itaque non hoc ago, ut ui rapiatur utraque species, quasi necessitate precepti, ad eam cogamur, Sed conscientiam instuo, ut paciatur quisque tyrannidem Romanam, sciens sibi raptum per uim ius suum in sacramento, propter peccatum suum, tantum hoc uolo, ne quis Romanam tyrannidem iustificet, quasi recte fecerit, unam speciem

laicis prohibens, sed detestemur eam, nec consentiamus ei, tamen
seruamus eam non aliter, ac si apud Turcam essemus captiuus, ubi neu-
tra specie liceret uti. Hoc est, quod dixi mihi pulchrum uideri, si gene-
ralis Concilii statuto ista captiuitas solueretur, & nobis Christiana
illa libertas e manibus Romani tyranni restitueretur, & cuius suum
arbitrium petendi utendiq; relinqueretur, sicut in baptismo & poeni-
tentiâ relinquitur. At nunc cogit singulis annis unam speciem accipi
eadem tyrannide, adeo extincta est libertas nobis a Christo donata,
sic meruit impia nostra ingratitude.

¶ Altera captiuitas eiusdem sacramenti mitior est, quod ad conscie-
ntiâ spectat, sed quâ multo omnium periculosissimâ sit tangere, ne-
dum damnare. Hic Viglephista, & sexceteris nominibus hæreticus ero.
Quid tum? postquam Romanus Episcopus, Episcopus esse desuit, &
tyrannus factus est, non formido eius uniuersa decreta, cuius scio
non esse potestatem, articulos nouos fidei condendi, nec Concilii qui-
dem generalis. Dedit mihi quondam, cum Theologiam scholasticam
haurirem, occasione cogitandi, D. Card. Camera. libro sententiarum
quarto, acutissime disputans, multo probabilius esse, & minus su-
perflorum miraculorum poni, si in altari uerus panis, uerumq; uinum,
non autem sola accidentia esse astruerentur, nisi Ecclesia determinasset
contrarium. Postea uidens, quæ esset Ecclesia, quæ hoc determinasset,
nempe Thomistica, hoc est Aristotelica, audacior factus sum, & qui
inter saxum & factum hærebam, tandem stabiliui conscientiam meam, sen-
tentia priore, Esse uidelicet, uerum panem, uerumq; uinum, in quibus
Christi uera caro, uerumq; sanguis, non aliter nec minus sit, quâ illi
sub accidentibus suis ponunt. quod feci, quia uidi Thomistarum opi-
niones, siue probentur a Papa, siue a Concilio, manere opiniones,
nec fieri articulos fidei, etiâ si angelus de cælo aliud statueret. Nam,
quod sine scripturis asseritur, aut reuelatione probata, opinari licet,
credi non est necesse. Hæc autem opinio Thomæ, adeo sine scriptu-
ris & ratione fluctuat, ut nec philosophiam, nec dialecticam suam no-
uisse mihi uideatur. Longe enim aliter Aristoteles de accidentibus &
subiecto, quâ sanctus Thomas loquitur. ut mihi dolendum uidea-
tur, pro tanto uiro, qui opiniones in rebus fidei, non modo ex Ari-
stotele tradere, sed & super eum, quem non intellexit, conatus est
stabilire, infelicissimi fundamenti infelicissima structura.

Permitto itaq; qui uolet utranq; opinionem tenere, hoc solum
nunc ago, ut scrupulos conscientiarū de medio tollam, ne quis se
reum hæreseos metuat, si in altari uerū panem, uerumq; uinum esse
crediderit. Sed liberum esse sibi sciat, citra periculū salutis, alterutrū
imaginari, opinari & credere, cum sit hic nulla necessitas fidei. Ego
tamen meā nunc prosequor sententiam. Primum, nolo eos auctore
nec tantilla facere, qui clamantur sunt, hoc esse Viglephisticū, Hussi-
ticum, hæreticam, & contra Ecclesiæ determinationem. cū hoc nō
faciant nisi ii, quos multis modis hæreticos esse conuicti in re indul-
gentiarum, lib. arb. & gratia dei, operibus bonis & peccatis &c. ut si
Viglephus semel fuit hæreticus, ipsi decies hæretici sunt. & pulchrū
sit ab hæreticis & peruersis sophistis culpari & criminari, quibus pla-
cuisset summa impietas est. Præterea, quod suas sententias non alia
re probare, nec contrarias alia ratione improbari possunt, quā dicē-
do, hoc est Viglephisticū. Hussiticum, hæreticū. Hoc enim elumbe
in summa semper natat salina, atq; aliud nihil, ubi si petas scriptu-
ram dicunt, Nos sic sentimus, & Ecclesia (id est, nos ipsi) sic deter-
minauit, adeo homines reprobi citra fidem & incredibiles, nobis sua
phāta smata, autoritate Ecclesiæ, pro articulis fidei audēt proponere.

Est autem meæ sententiæ ratio magna, imprimis illa, quod uer-
bis diuinis, non est ulla facienda uis, neq; per hominem, neq; per an-
gelum, sed quantum fieri potest, in simplicissima significatione ser-
uanda sunt, & nisi manifesta circumstantia cogat, extra gramma-
ticam & propriam accipienda non sunt, ne detur aduersariis occa-
sio, uniuersam scripturam eludendi. Quo consilio, recte Origenes
olim repudiatus est, quod ligna & omnia quæ de paradiso scribuntur,
grammatica locutione contempta, in allegorias uerterit. cum
hinc possit duci, ligna non esse creata a deo. Ita & hic, cum Euan-
gelistæ clarescribant, Christum accepisse panem ac benedixisse, &
& actum liber & Paulus Apostolus, panē deinceps appellent, uerū
oportet intelligi panem, uerumq; uinum, sicut uerum calicem. nō
enim calicem transsubstantiari etiam ipsi dicunt. Transsubstantia-
tionem uero, potestate diuina factam, cum non sit necesse poni pro
figmento humanæ opinionis haberi, quia nulla scriptura, nulla ra-
tione nititur, ut uidebimus.

Absurda est ergo & noua uerborum impositio, panem pro

specie uel accidentibus panis, uinum pro specie uel accidentibus uini accipi. Cur non & omnia alia, pro speciebus & accidentibus accipiunt? Quod si cetera omnia constarent, non tamen liceret, uerba dei sic eleuare, & cū tāta iniuria suis significatiōibus exinaniri.

Sed & Ecclesia ultra mille ducētos annos recte credidit, nec usquā nec unquam de ista transubstantiatione (portentoso scilicet uocabulo & somnio) meminerunt sancti patres, donec cepit Aristotelis simulata philosophia in Ecclesia grassari, in istis trecentis nouissimis annis. in quibus & alia multa, perperam sunt determinata. quae se est, Essentiam diuinam, nec generari, nec generare. Animā esse formā substantialē corporis humani, & iis similia, quae nullis profus asseruntur rationibus aut causis, ut ipsemet cōfiteatur Card. Camera.

Dicent fortassis, periculum Idolatriae cogere, ut non sit panis & uinum uere. Ridiculum hoc ualde, cum subtilem philosophiam de substantia & accidentibus laici, nunquā cognouerint, nec si docerentur, capere possint, & idem sit periculum, saluis accidentibus, quae uident, quod in substantia, quam non uident. Si enim accidentia non adorant, sed latentem ibi Christum, cur adorarent panem, quem non uident?

Cur autem non possit Christus, corpus suum, intra substantiam panis continere, sicut in accidentibus? Ecce ignis & ferrum duae substantiae, sic miscentur in ferro ignito, ut quaelibet pars sit ferrum & ignis. Cur non multo magis, corpus gloriosum Christi, sic in omni parte substantiae panis esse possit?

Quid facient? Christus ex utero matris natus creditur, illeso. Dicant & hic, carnem illam uirginis interim fuisse annihilatam, seu ut aptius dici uolunt, transubstantiatam, ut Christus, in accidentibus eius inuolurus, tandem per accidentia prodiret. Idem dicendū erit, de ianua clausa, & ostio monumenti clauso, per quae illesa intrauit & exiuit. Sed hinc nata est Babylonia illa, philosophiae istius, de qua ritate continua distincta a substantia, donec eo uentum sit, ut ignorent & ipsi, quae sint accidentia, & quae substantia. Nam, quis certo monstrauit unquam, calorem, colorem, frigus, lucem, pondus, figuram, esse accidentia? Denique, accidentibus illis in altari, coacti sunt fingere, nouum esse, accreari a deo, propter Aristotelem, qui dicit, Accidentis esse est inesse. Et infinita monstra, quibus omnibus essent

liberi, si simpliciter panem ibi esse uerum sinerent. Et plane gaudeo, saltem apud uulgū, relictam esse simplicem fidē sacramenti huius. Nam, ut non capiunt, ita nec disputant, an accidentia ibi sint sine substantia, sed simplici fide, Christi corpus & sanguinem, ueraciter ibi contineri credunt, dato ociofis illis negotio, de eo, quod continer disputandi.

At dicent forte, Ex Aristotele doceri, subiectum & predicatum propositionis affirmatiue, debere pro eodē supponere, seu (ut bestie ipsius uerba ponam) ex. vi. metaphysicorum. Ad affirmatiuam requiritur extremorum compositio, quam illi exponunt, pro eodē suppositionem. Quare, dum dico, hoc est corpus meum, subiectū non posse pro pane supponere, sed pro corpore Christi.

Quid hic dicemus? quando Aristotelem & humanas doctrinas facimus tam sublimium & diuinarum rerum censors? Cur nō explorata ista curiositate, in uerbis Christi simpliciter haremus, parati ignorare, quicquid ibi fiat, contentiq; uerum corpus Christi, uirtute uerborum illic adesse? An est necesse modos operationis diuinę omnino comprehendere?

Verum, quid ad Aristotelem dicunt? Qui subiectum omnibus predicamentis accidentium tribuit, licet substantiā uelit esse primū subiectum. Vnde apud eū, hoc album, hoc magnum, hoc aliquid sunt subiecta de quibus aliquid predicatur. Quę si uera sunt, Quęro, si ideo est transsubstantiatio ponenda, ne corpus Christi de pane uerificetur, cur non etiam ponitur transfaccidentatio, ne corpus Christi, de accidente affirmetur? Nam, idem periculum manet, si per subiectum intelligat quis, hoc album, uel hoc rotundū est corpus meū. & qua ratione transsubstantiatio ponitur, ponenda est & transfaccidentatio, propter suppositionē istam extremorū pro eodē.

Si autem, intellectu excedens, eximis accidens, ut non uelis subiectum pro eo supponere, cum dicis, Hoc est corpus meum. cur nō eadem facilitate transcendis substantiam panis? ut & illam uelis nō accipi per subiectum, ut non minus in substantia, quā accidente sit, hoc corpus meum. præsertim, cum diuinum illud sit opus, uirtutis omnipotentis, quę tantum & taliter in substantia, quantum & qualiter in accidente potest operari?

Sed ne nimium philosophemur, Nonne Christus uidetur huic.

C.

curiositati pulchre occurrisse, cum non de uino dixerit, hoc est sanguis meus, sed hic est sanguis meus. Et multo clarius, cum calicis misceat nomen, dicens, Hic calix noui testamenti, in meo sanguine, Nonne uiderat nos uoluisse in simplici fide continere, tantum ut crederemus sanguinem suum esse in calice? Ego sane, si non possum consequi, quo modo panis sit corpus Christi, captiuabo tamen intellectum meum in obsequium Christi, & uerbis eius simpliciter inherens, credo firmiter, non modo corpus Christi esse in pane, sed panem esse corpus Christi. Sic enim me seruabunt uerba, ubi dicit, Accipit panem, gratias agens, fregit & dixit, Accipite, manducate hoc (id est, hic panis, quem acceperat & fregerat) est corpus meum. Et Paulus, Nonne panis, quem fragimus participatio corporis Christi est? Non dicit, in pane est, sed ipse panis est participatio corporis Christi. Quid si Philosophia hac non capit? Maior est spiritus sanctus quam Aristoteles, Nunquid capit transsubstantiationem illorum, cum & ipsi fateantur, hic uniuersam philosophiam rueret? Quod autem in graeco & latino, pronomen hoc, ad corpus refertur, facit similitudo generis, sed in haebreo, ubi neutrum genus non est, refertur ad panem, ut sic liceat dicere, Hic est corpus meum, quod & ipse usus loquendi & sensus communis probat, subiectum scilicet esse materialem panis, & non corporis, dum dicit, Hoc est corpus meum, das ist meyn leyp, id est, iste panis est corpus meum.

Sicut ergo in Christo res se habet, ita & in sacramento. Non enim ad corporalem inhabitationem diuinitatis necesse est transsubstantiari humanam naturam, ut diuinitas sub accidentibus humanae naturae teneatur. Sed integra utraque natura, uere dicitur, Hic homo est deus, hic deus est homo. Quod & si philosophia non capit, fides tamen capit. Et maior est uerbi dei autoritas, quam nostri ingenii capacitas. Ita in sacramento, ut uerum corpus, uerumque sanguis sit, non est necesse, panem & uinum transsubstantiari, ut Christus sub accidentibus teneatur. sed utroque simul manente, uere dicitur, hic panis est corpus meum, hoc uinum est sanguis meus, & e contra. Sic interim sapiam, pro honore sanctorum uerborum dei, quibus per humanas ratiunculas non patiar uim fieri, & ea in alienas significationes torqueri. permitto tamen aliis opinionem alteram sequi, quae in decretali firmiter statuitur. Modo non urgeant, suas opinio-

nes (ut dixi) pro articulis fidei a nobis acceptari.

¶ Tertia captiuitas eiusdem sacramenti, Est longe impiissimus ille abusus, quo factum est, ut fere nihil sit hodie in Ecclesia receptius ac magis persuasum, quam Missam esse opus bonum & sacrificium. Qui abusus deinde inundauit infinitos alios abusus, donec fide sacramenti penitus extincta, meras nundinas, cauponationes, & quæstuarios quosdam contractus, e diuino sacramento fecerint. Hinc participationes, fraternitates, suffragia, merita, anniuersaria, memorie, & id genus negotiorum in Ecclesia uenduntur, emuntur, paciscuntur, componuntur, pendetq; in his uniuersa alimonia sacerdotum & monachorum.

Rem arduam, & quam forte sit impossibile conuelli, aggredior, ut quæ tanto seculorum usu firmata, omniumq; consensu probata, sic insident, ut necesse sit maiorem partem librorum, qui hodie regnant, & pene uniuersam Ecclesiarum faciem tolli & mutari, penitusq; aliud genus ceremoniarum induci, seu potius reduci. Sed Christus meus uiuit, & maiori cura uerbum dei oportet obseruare, quam omnium hominum & angelorū intelligentias. Ego mea uice fungar, rem ipsam in lucem producturus, gratisq; sicut accepi, ueritatem, sineq; inuidia cōmunicaturus. ceterum, quisq; suæ salutis rationē habeat, incredulitatis suæ & ignoratæ ueritatis culpā, in me ne ullus torquere possit, corā iudice Christo, fideliter operā dabo.

¶ PRINCIPIO, ut ad ueram liberamq; huius sacramenti scientiam tuto & foeliciter perueniamus, curandum est ante omnia, ut omnibus iis sepositis, quæ ad institutionem huius sacramenti primitiua & simplicem, humanis studiis & feruoribus sunt addita. Quæ sunt, uestes, ornamenta, cantus, preces, organa, lucernæ, & uniuersa illa uisibilia rerum pompa, ad ipsam solam & puram Christi institutionem, oculos & animum uertamus, nec nobis aliud proponamus, quam ipsum uerbum Christi, quo instituit & perfecit ac nobis commendauit sacramentum. Nam, in eo uerbo & profus nullo alio, sita est uis, natura, & tota substantia Missæ. Cetera omnia, sunt humana studia, uerbo Christi accessoria, sine quibus missa optime potest haberi & subsistere. Verba autem Christi, quibus sacramentum hoc instituit, sunt hæc.

Conantibus autem eis, accepit Ihesus panem & benedixit,

C.ii.

ac fregit, deditq; discipulis suis & ait, Accipite & manducate, hoc est corpus meum quod pro uobis tradetur. Et accipies calicem gratias egit, & dedit illis dicens. Bibite ex hoc omnes, Hic est calix noui testamenti in meo sanguine, qui pro uobis & pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Hoc facite in mea commemoratione.

Quae uerba & Apostolus. i. Corint. xi. tradit & latius explicat, quibus nos oportet nitri, & super ea aedificari, ceu supra firmam petram, si non uolumus omni uento doctrinae circumferri, sicut haecenus circumlati sumus, per impias doctrinas hominum auersantium ueritatem. Nihil enim in his omissum, quod ad integritatem, usum, & fructum huius sacramenti pertinet. nihilq; positum, quod superfluum, & non necessarium sit nobis nosse. Qui enim omissis his uerbis, de Missa uel meditatur, uel docet, monstra impietatis docebit, ut factum est, per eos, qui opus operatum, & sacrificium ex eo fecerunt.

Stet ergo primum & infallibiliter, Missam seu sacramentum altaris, esse testamentum Christi, quod moriens post se reliquit, distribuendum suis fidelibus. Sic enim habent eius uerba, Hic calix noui testamenti, in meo sanguine. Stet inquam ista ueritas, ut fundamentum immobile, super quod omnia struemus, quae dicenda sunt, hoc enim uidebis, ut subuertemus, omnes hominum impietates, in hoc dulcissimum sacramentum inuectas. Verax ergo Christus uere dicit, Hoc esse nouum testamentum in sanguine suo, pro nobis fuso. Non frustra haec inculco, res est non parua, & imis sensibus reponenda.

¶ Quæramus ergo quid sit testamentum, & simul habebimus, quid sit missa, quis usus, quis fructus, quis abusus eius. Testamentum absq; dubio, Est promissio morituri, qua nuncupat hereditatem suam, & instituit haeredes. Inuoluit itaq; testamentum, primo mortem testatoris, deinde hereditatis promissionem, & haeredis nuncupationem. Sic enim Paulus Ro. iiii. & Gal. iiii. & Heb. ix. diffuse testamentum tractat. Quod & in uerbis istis Christi clare uidemus. Mortem suam Christus testatur, dum dicit, Hoc est corpus meum, quod tradetur, Hic sanguis meus, qui effundetur. Haereditatem nuncupat & designat, cum dicit, In remissionem peccatorum. Haeredes autem instituit, cum dicit, pro uobis & pro multis, id est, qui acceptant & credunt promissioni testatoris. fides enim hic haeredes facit, ut uidebimus.

Vides ergo, quod Missa (quam uocamus) sit promissio remissionis peccatorum, a deo nobis facta. & talis promissio, quae per mortem filii dei firmata sit. Nam, promissio & testamentum, non differunt alio, quā quod testamentum simul inuoluit mortē promissoris. Et testator, idem est, quod moriturus promissor, promissor autem uicturus (ut sic dicam) testator. Hoc testamentum Christi, praefiguratum est in omnibus promissionibus dei, ab initio mundi. immo, omnes promissiones antiquae, in ista noua futura in Christo promissione ualuerunt, quicquid ualuerunt, in eaq; pependerit. Inde usitatissima sunt illa in scripturis uerba, pactum, foedus, testamentū domini. Quibus significabatur, deus olim moriturus. Nam, ubi testamentum est, mors testatoris intercedat necesse est. Heb. x. Deus autem testatus est, ideo necesse fuit eum mori. mori autē non potuit, nisi esset homo, ita in eodem testamenti uocabulo, compendiosissime, & incarnatio, & mors Christi comprehensa est.

Ex quibus iam sua sponte patet, quis sit usus & abusus Missae, quae digna uel indigna praeparatio. Si enim promissio est, ut dictum est, nullis operibus, nullis uiribus, nullis meritis ad eam acceditur, sed sola fide. Vbi enim est uerbum promittentis dei, ibi necessaria est fides acceptantis hominis, ut clarum sit, initium salutis nostrae esse fidem, quae pendeat in uerbo promittentis dei, qui citra omne nostrum studium, gratuita & immerita misericordia nos praue nit, & offert promissionis suae uerbum. Misit enim uerbum suum & sic sanauit eos. Non autē accepit opus nostrum, & sic saluauit nos. Verbum dei omnium primum est, quod sequitur fides, fidem charitas, Charitas deinde facit omne bonum opus, quia non operatur malum, immo est plenitudo legis. Nec alia uia potest homo cum deo, aut conuenire aut agere, quam per fidem. id est, ut non homo operibus ullis, sed deus sua promissione sit autor salutis. ut omnia pendeant, portentur, seruenturq; in uerbo uirtutis suae, quo genuit nos, ut essemus initium aliquod creature eius.

Sic Adae post lapsum erigendo, dedit hanc promissionem, dicens ad serpentem, Inimicitias ponam inter te & mulierem, inter sementum & semen illius, Ipsa conteret caput tuū, & tu insidiaberis calcaneo illius. In hoc promissionis uerbo, Adam cum suis, tanquā in gremio dei portatus est, & fide illius seruatus, expectans lōganimitet

mulierem, quæ conteret caput serpentis, sicut deus promisit. Et in hac fide & expectatione etiam mortuus est, ignarus, quâdo, & qualis esset futura, futuram tamen nō diffidens. Nam, talis promissio, cum sit ueritas dei, etiam in inferno seruat credentes, & expectantes eam. Post hanc secuta est promissio alia facta Noe, usq; ad Abraham, dato pro signo fœderis arcu nubium, cuius fide, ipse & posterii eius, propitium deum inuenerunt. Post hunc, Abraham promisit benedictionem omnium gentium, in semine eius. Et hic est sinus Abraham, in quē recepti sunt posterii eius. Deinde, Mose & filiis Israel, præcipue Dauid, apertissimâ de Christo promissionem dedit, quo reuelauit tandem, quæ fuerit patris facta promissio.

Sic uentum est ad promissionem omnium perfectissimam noui testamenti, in qua apertis uerbis, uita & salus gratuito promittuntur, & credentibus promissioni donantur. Et insigni nota discernitur, hoc testamentum a ueteri, dum dicit, Nouum testamentum. Vetus enim testamentum per Mosen datum, erat promissio, non remissionis peccatorum, seu æternarum rerum, sed temporalium. nempe, terræ Canaan, per quam nemo renouabatur spiritu, ad hereditatem cœlestem capescendam. unde & irrationalem pecudem in figura Christi, oportebat occidi, in cuius sanguine idem testamentum confirmabatur, ut qualis sanguis, tale testamentum, qualis hostia, talis promissio. At hic dicit, Testamentum nouum in meo, non alieno, sed proprio sanguine, quo gratia per spiritum, in remissionem peccatorum, ad hereditatem capiendam promittitur.

Est itaq; Missa, secundū substantiam suam, proprie nihil aliud, quam uerba Christi prædicta, Accipite & manducate &c. ac si dicat, Ecce o homo peccator & damnatus, ex mera gratuitaq; charitate, qua diligo te, sic uolente misericordiarum patre, his uerbis promitto tibi, ante omne meritum & uotum tuum, remissionem omnium peccatorum tuorum, & uitam æternam. Et ut certissimus de hac mea promissione irrevocabili sis, corpus meum tradam, & sanguinem fundam, morte ipsa hanc promissionem confirmaturus, & utraq; tibi in signum & memoriale eiusdem promissionis relicturus. Quod cum frequentaueris, mei memor sis, hanc meam in te charitatem & largitatem prædices & laudes, & gratias agas.

Ex quibus uides, ad Missam digne habendam, aliud non requiri.

ri quam fidem, quæ huic promissioni fideliter nitatur, Christum in his suis uerbis ueracem credat, & sibi hæc immensa bona esse donata, non dubitet. Ad hanc fidem mox sequetur sua sponte, dulcissimus affectus cordis, quo dilatatur & impinguatur spiritus hominis (hæc est charitas, per spiritum sanctum in fide Christi donata) ut in Christum, tam largum & benignum testatorem rapiatur, fiatque penitus alius & nouus homo. Quis enim nõ dulciter lachrymetur, immo præ gaudio in Christum pene exanimetur, si credat fide indubitata, hanc Christi promissionem inestimabilem ad se pertinere? Quomodo non diliget tantum benefactorem, qui indigno & longe alia merito, tantas diuitias & hereditatem hanc ætemam, præueniens offert, promittit, & donat?

Quo circa, una & sola miseria nostra, quod multas Missas in orbe habemus, & nulli uel pauci, has promissiones & diuitias propositas agnoscimus, consideramus, & apprehendimus. Cum reuera in missa aliud agi non oporteat maiori, immo unico studio, quam ut hæc uerba, has promissiones Christi, quæ uere sunt ipsa Missa, ante oculos uerfaremus, meditaremur, & ruminaremus, quo fidem in ea exerceremus, nutremus, augeremus, & roboraremus, hæc quotidiana commemoratione. hoc est enim quod præcipit, dicens, Hoc facite in meam commemorationem, hoc ipsum agere deberet Euangelista, ut promissionem istam fideliter populo inculcasset, & commendaret ad prouocandam fidem eorum in eandem. At nunc, quota pars nouit Missam esse promissionem Christi (ut taceam impios fabulatores, qui humanas traditiones uice tantæ promissionis docent) Quod si etiam hæc uerba Christi docent, non tamen nomine promissionis aut testamenti, ac per hoc non ad obtinendam fidem, docent.

Quin quod deploramus, in hæc captiuitate, omni studio cauetur hodie, ne uerba illa Christi, ullus laicus audiat, quasi sacra tiora, quam ut uulgo tradi debeant. Sic enim infanimus, & uerba consecrationis (ut uocant) nobis sacerdotibus solis arrogamus occulte dicenda, sic tamen, ut ne nobis quidem profint, cum nec ipsi ea, ut promissiones seu testamentum, habeamus ad fidem nutriendam. sed nescio, qua superstitione & impia opinione ea reuertemur potius, quam eis credimus. Qua miseria nostra, quid aliud

Satan in nobis operatur, quam ut nihil de missa in Ecclesia reliquū
faciat, curet tamen interim omnes angulos orbis, Missis plenos esse,
hoc est, abusionibus, & irrisionibus testamenti dei, grauisimisque ido-
latria peccatis, mundum assidue magis ac magis onerari ad dam-
nationem maiorem augendam. Quod enim idolatriæ peccatū gra-
uius esse potest, quam promissionibus dei, peruersa opinione abuti,
& fidem in easdem, uel negligere, uel extinguere?

Neque enim deus (ut dixi) aliter cū hominibus unquā egit aut agit,
quā uerbo promissionis. Rursus, nec nos cū deo unquā agere aliter
possumus, quam fide, in uerbum promissionis eius. Opera ille nihil
curat, nec eis indiget, quibus potius erga homines & cum homini-
bus & nobis ipsis agimus. Indiget autem, ut uerax in suis promissis
a nobis habeatur, talisque longanimiter sustineatur, ac sic fide, spe &
charitate colatur. Quo fit, ut gloriam suam in nobis obtineat, dum
non nobis currentibus, sed ipso miserente, promittente, donante,
omnia bona accipimus & habemus. Ecce hic est uetus cultus dei &
latritia, quam in missa debemus persolvere. Sed quum promissionis
uerba non traduntur, quæ fidei exercitatio haberi potest? At sine fi-
de quis sperat? quis amat? sine fide, spe, & charitate quæ latritia? Nō
est itaque dubiū, uniuersos hodie sacerdotes & monachos cū Episco-
pis & omnibus suis maioribus esse idolatras, in statu periculosissimo
agentes, ob hanc missæ seu sacramenti, seu promissionis dei igno-
rantiam, abusionem, irrisionem.

Quilibet enim facile intelligit, quod hæc duo sunt simul necessæ-
ria, promissio & fides. sine promissione enim credi nihil potest, sine
fide autem promissio inutilis est, cum per fidem stabiliatur & im-
pleatur. Ex quibus itidem facile quiuis colligit, Missam, cū sit aliud
nihil, quam promissio, hac fide sola adiri & frequentari. sine qua,
quicquid preclarum, preparatoriorum, operū, signorum, gestuū,
affertur, irritabula sunt impietatis magis, quam officia pietatis. cum
fere fiat, ut his paratis, existiment sese legitime altaria accedere, & re-
uera non fuerint ullo tempore uel opere magis inepti, propter infi-
delitatem quam secum afferunt. Quantos passim uideas & quotidie
sacrificulos, qui si uel inepte uestiti, uel illotis manibus, uel inter pre-
candum titubantes, quid leuiscule errauerint, ingenti sese miseri-
cordie reos faciunt. At, quod missam ipsam, id est, diuinam pro-

missionem, neq; obseruant, neq; credunt, prorsus, ne tantillum quidem habent conscientia. O indigna religio nostro saeculo, omnium impiissimum & ingratisimum.

Preparatio itaq; digna & usus legitime non est, nisi fides, qua creditur Missae, id est, diuinae promissioni. Quocirca, accessurus ad altare, siue sacramentum accepturus, caueat, ne uacuu appareat in conspectu domini dei. Vacuus autem erit, si fidem non habuerit in Missam seu testamentum hoc nouum. Qua impietate, quid posset grauius committere in diuinam ueritatem, quam hac incredulitate sua. quantum est in se, mendacem arguit, & uane promittentem. Tutissimum itaq; fuerit, ad Missam non alio animo accedere, quam si ad audiendam quamlibet aliam promissionem dei uelis accedere. hoc est, ut paratus sis, non multa operari & afferre, sed omnia credere & accipere, quae tibi illic promittuntur, seu promissa pronunciantur, per ministerium sacerdotis. Hoc animo si non ueneris, caue accesseris, in iudicium, sine dubio, accedes.

Recte itaq; dixi, totam uirtutem Missae consistere in uerbis Christi, quibus testatur remissionem peccatorum donari omnibus, qui credunt, corpus eius tradi, & sanguinem eius fundi, pro se. Atq; ob hanc rem, nulla re magis opus esse auditoris Missam, quam ut ipsa uerba, sedulo & plena fide meditentur. quod nisi fecerint, frustra omnia alia fecerint. Hoc sane uerum est, in omni promissione sua deus fere solitus est adiacere signum aliquod, seu monumentum, seu memoriale promissionis suae, quo fidelius seruaretur, & efficacius moneret. Sic in promissione Noe data, de non perdenda terra alio diluuiis, dedit arcum suum in nubibus, quo dixit, sese recordaturum foederis sui. Et Abrahae, post promissionem hereditatis in semine suo, dedit circumcisionem in signaculum iustitiae fidei. Sic Gedeoni dedit uellus aridum & rotundum, ad firmandam promissionem suam super uincendo Madianitis. Sic Achas per Elaiam obtulit signum, pro uincendo rege Syriae & Samariae, quo promissioni suae fidem in eo firmaret. Talia multa legimus signa promissionum dei in scripturis.

Sic & in Missa, hac omnium principe promissione, adiecit signum memoriale tantae promissionis, suum ipsius corpus & suum ipsius sanguinem, in pane & uino, sicut dicit, Hoc facite in meam commemorationem. Sic in Baptismo, uerbis promissionis, adiecit signum

D

missionis in aquam. Ex quibus intelligimus, in qualibet promissione dei duo proponi, uerbum & signum, ut uerbum intelligamus esse testamentum, signum uero esse sacramentum. ut in Missa, uerbum Christi est testamentum, panis & uinum sunt sacramentum. Atque ut maior uis sita est in uerbo quam signo, ita maior in testamento quam sacramento, Quia potest homo uerbum seu testamentum habere & eo uti, absque signo seu sacramento. Crede, inquit Aug. & manducaisti, Sed cui creditur, nisi uerbo promittentis? Ita possum quotidie, immo omni hora, Missam habere, dum quoties uoluero, possum uerba Christi mihi proponere, & fidem meam in illis alere & roborare. hoc est reuera, spiritualiter manducare & bibere.

Hic uides, quid & quantum Theologi sententiarum in hac re praestiterint. Primum, id quod summum & capitale est, nempe, testamentum & uerbum promissionis, nullus eorum tractat, atque ita fidem & totam missae uirtutem nobis oblitterarunt. Deinde, alteram eius partem, scilicet signum seu sacramentum, solum uersant, sed ita, ut nec in hac fidem doceant, sed suas preparationes, & opera operata, participationes & fructus, missam, donec in profundum uenerint, & de transubstantiatione, aliisque infinitis metaphysicis nugis, nugarentur, & scientiam uerumque usum, tam testamenti quam sacramenti, cum uniuersa fide abolerent. facerentque, ut populus Christi (ut propheta dicit) obliuisceretur dei sui diebus innumeris. Tu uero, si ne alios percensere uarios fructus auditae missae, & animam tuam huc intende, ut cum Propheta dicas & credas, hic tibi a deo paratam esse mensam coram te, aduersus omnes qui tribulant te, in qua pascatur & pinguescat fides tua. Non autem pascitur fides tua, nisi promissionis diuinae uerbo. Homo enim non in solo pane uiuit, sed in omni uerbo quod procedit de ore dei. Quare, in missa ante omnia uerbi promissionis te obseruatorem esse curiosissimum oportet, tanquam opulentissimi conuiuii, omnimodae pascuae & sanctae refectiois tuae, ut hoc praeter omnibus maxime facias, plurimum in id confidas, & firmissime in eo hareas, etiam per mortem & omnia peccata, Quod si feceris, non solum stillas istas, & minutias fructuum missae, quas quidam etiam superstitiose finxerunt, sed ipsum fontem principalem uitae obtinebis, fidem scilicet uerbi, ex qua omne bonum fluit, sicut Iohan. iiii. dicit, Qui in me credit, de uentre eius fluent

aquæ uiuæ. Item, Qui biberit ex aqua, quam ego dabo, fiet in eo
fons aquæ uiuæ, salientis in uitam æternam.

Iam duo sunt, quæ solent nos tentare, ne fructus missæ perci-
piamus. Alterum est, nos esse peccatores & indignos præ nimia uili-
tate, rebus tantis. Alterum, etiam si digni essemus, magnitudo ta-
men rerum tanta est, ut natura pusillanimis non audeat ea petere
aut sperare. Nam, remissionem peccatorum & æternam uitam,
quis non stupefeat potius quam optet, si digne pensetur magnitu-
do bonorum, quæ per ea ueniunt habere scilicet deum patrem, esse
filium, hæredem omnium bonorum dei. Aduersus hanc gemi-
nam pusillanimitatem, oportet, ut uerbum Christi apprehendas,
ipsumq; multo fortius intuearis, quã has cogitationes infirmitatis
tuæ. Magna enim sunt opera domini, exquisita in omnes uolunta-
tes eius, qui potens est dare, supra quam petimus aut intelligimus.
Nisi enim superarent nostram dignitatem, nostram capacitatem,
nostrum deniq; omnem sensum, diuina non essent. Sic & Christus
nos animat dicens, Nolite timere pusillus grex, placuit enim patri
uestro, dare uobis regnum. Hæc ipsa enim exuberantia incõprehen-
sibilis dei in nos per Christum effusa, facit, ut eum rursus super omnia
ardentissime diligamus, summa fiducia in eum feramur, omnia
contemnamus, prompti simus omnia pro eo pati. unde & recte
fons dilectionis hoc sacramentum est appellatum.

In qua re, exemplum tibi sume ex hominibus, Si enim cuiquam
mendico, aut etiam indigno & malo seruo legaret ditissimus do-
minus, mille aureos, certe cum fiducia eos postularet & acciperet,
nec indignitatis suæ, nec magnitudinis testamenti habita ratione.
Quod si quis ei resistens obiiceret indignitatem suam, & magnitu-
dinem testamenti, quid putas dicturus est? scilicet, quid ad te non
ego merito meo, nec iure ullo proprio accipio quod accipio, Scio
me indignum, & maiora accipere, quam merear, immo, contraria
merui, sed iure testamenti & alienæ bonitatis, peto quod peto, si
illi non fuit indignum tanta tam indigno legare, cur ego propter
indignitatem meam contemniam acceptare? quin hæc ipsa causa
magis amplector, gratuitam & alienam gratiam, qua ego sum in-
dignior. Eadem cogitatione amari oportet & cuiusq; conscientia,

aduersus omnes scrupulos & morfus suos, ad hanc Christi promissionem indubitata fide obtinendam summopere cauendo, ne fiducia confessionis, orationis, preparationis quisquam accedat, sed his omnibus desperatis, in superba fiducia promittentis Christi. Quia, ut dictum est satis, uerbum promissionis hic solum regnare debet, in fide pura, quae est unica & sola sufficiens preparatio.

Videmus ex his, quam grandi ira dei, factum sit, ut uerba testamenti huius nos celarint impii ductores, atque per hoc ipsum fidem extinxerant, quantum in eis fuit. Jam pronum est uidere, quid ad fidem extinctam sequi fuit necesse. Nempe, superstitiones operum impiissimas. Vbi enim fides occidit, & uerbum fidei obmutescit, ibi mox surgunt opera in locum eius, & traditiones operum. Quibus teu captiuitate Babylonica translati sumus de terra nostra, capis omnibus desiderabilibus nostris. Ita de missa contigit, quae impiorum hominum doctrina mutata est in opus bonum, quod ipsi uocant opus operatum, quo apud deum se omnia presumunt posse. Inde processum est, ad extremum insaniam, ut, quia Missam ex ui operis operati ualere mentiti sunt, adiecerunt, eam non minus ualere esse ceteris, etiam si ipsi impio sacrificio noxia sit. atque in hanc harenam fundauerunt suas applicationes, participationes, & fraternitates, anniuersaria, & id genus infinita lucri & quaestus negotia.

Contra has laruas, quia ualidae sunt & multae penitusque insederunt, nisi constantissima cura obseruaueris, quid sit Missa, & praecedentium fortiter memineris, uix subsistes. Audisti enim, Missam aliud non esse, quam promissionem diuinam seu testamentum Christi, sacramento corporis & sanguinis sui commendatum. quod si uerum est, intelligis. Non posse ipsum esse opus ullo modo, nec quicquam in ipso fieri, nec alio studio a quoquam tractari, quam sola fide, fides autem non est opus, sed magistra & uita operum. Quis enim est usquam tam insanus, ut promissionem acceptam, aut testamentum donatum, uocet opus bonum, quod suo testatori faciat accipiens? Quis est haeres, qui patri suo testatori existimet benefacere, dum instrumenta testamenti cum hereditate testata accipit? Quae est ergo impia temeritas nostra, ut diuinum testamentum accepturi, ueniamus ut bonum opus ei facturi? Est ne ista ignorantia testamenti & captiuitas tanti sacramenti, omnibus lachrymis superiorum ubi de ae

ceptis grati esse debemus, uenimus superbi daturi accipienda, irri-
dentes, inaudita pueritate, donatoris misericordiam, dum hoc
donamus ut opus, quod accipimus ut donum. ut testator iam non
suorum largitor bonorum, sed nostrorum sit acceptor, Ve impietati isti.

Quis uero unquam fuit tam demens, ut baptismum duceret esse
bonum opus? aut baptizandus crederet, sese opus facere, quod pro
se & aliis deo offerret & communicaret? Si ergo in uno aliquo sacra-
mento & testamento nullum est opus bonum communicabile aliis,
nec in Missa erit, cum & ipsa non sit nisi testamentum & sacramen-
tum. Unde manifestus & impius error est, Missam, pro peccatis, pro
satisfactionibus, pro defunctis, aut quibuscumque necessitatibus suis
aut aliorum offerre seu applicare. Quod facillime intelligis esse eui-
dentissime uerum, si firmiter teneas, Missam esse promissionem di-
uinam, quæ nulli prodesse, nulli applicari, nulli suffragari, nulli com-
municari potest, nisi ipsi credenti soli propria fide. Quis enim pro-
missionem dei, quæ uniuscuiusque singulatim exigit fidem, potest
pro alio acceptare aut applicare? Nunquid possum alteri promissio-
nem dei dare, etiam non credenti? aut possum pro alio credere? aut
possum facere, ut alius credat? At hæc fieri oportet, si Missam po-
ssum aliis applicare & communicare, cum in Missa non sint nisi ista
duo, promissio diuina, & fides humana, quæ accipiat, quod illa
promittit. Quod si uerum est, potero etiam pro aliis audire Euange-
lium & credere, potero pro alio baptizari, potero pro alio absolui a
peccatis, potero & pro alio communicare de altaris sacramento, pote-
ro, ut & illorum sacramenta percenseam, pro alio ducere uxorem,
pro alio fieri sacerdos, pro alio confirmari, pro alio inungi.

Denique, cur Abraham non pro omnibus Iudæis credidit? cur exi-
gitur a Iudæis singulis fides, in eandem promissionem Abraham cre-
ditam? Stet ergo insuperabilis ueritas, ubi promissio diuina est, ibi
unusquisque pro se stat, sua fides exigitur, quisque pro se rationem red-
det, & suum onus portabit, sicut dicit Marci ult. Qui crediderit &
baptizatus fuerit, saluus erit, qui autem non crediderit, condemna-
bitur. Ita & Missam unusquisque tantum sibi potest utilem facere, fide
propria, & pro nullis profus communicare. Sicut sacerdos, nulli
pro alio potest sacramentum ministrare, sed cuiuslibet seorsum idem
sacramentum ministrat. Sunt enim sacerdotes consecrando & mi-

ministrando, ministri nostri, per quos non offerimus bonum opus, aut communicamus actiue, sed per eos, promissiones & signum accipimus, & communicamur passiue, id quod in laicis hastenus permāsit. Nā, hi nō dicuntur bonū facere, sed accipere. Sacerdotes uero abierunt in impietates suas, facto sibi bono opere, quod communicet & offerant ex sacramento & testamento dei, quo bonū acceptū oportuit.

Sed dices, Quid? Nunquid subvertes, omnium Ecclesiarum & Monasteriorum usum & sensum, quibus per tot secula inualuerūt, fundatis super Missam, anniuersariis, suffragiis, applicationibus, communicationibus &c. hoc est, pinguiſſimis redditibus? Respondeo, Hoc est, quod de captiuitate Ecclesie scribere me compulſit, Sic enī uenerabile testamentum dei in impiſſimi quaestus seruitutem contractum est, per impiorum hominum opiniones & traditiones, qui omisso uerbo dei, sui cordis nobis cogitationes proposuerūt, & orbem seduxerunt. Quid mihi de multitudine & magnitudine errantium? Fortior omnium est ueritas, Si potes Christum negare qui docet, Missam esse testamentum & sacramentum, uolo illos iustificare. Deinde, si potes dicere, eum facere opus bonū, qui recipit beneficium testamenti, aut utitur in hoc ipsum sacramēto promissionis: uolo mea libens damnare. cum autem neutrum possis, quid dubitas, contempta turba ad malam eunte, dare gloriam deo, & ueritatem eius confiteri? Esse scilicet hodie sacerdotes omnes in sententia peruersa, quicumque Missam pro opere ducunt, quo succurrat suis aut aliorum, siue mortuorum, siue uiuorum necessitatibus. Inaudita & stupenda dico, Sed Missam si intuearis, quid sit, uera me esse locutum cognosces. Hoc fecit illa nimia securitas, qua iram dei in nos grassantem non intelleximus.

Hoc autem facile admitto, Orationes, quas ad Missam percipiendam congregati, coram deo effundimus, esse bona opera, seu beneficia, quae nobis mutuo impartimus, applicamus & communicamus, & pro inuicem offerimus, Sicut Iacobus nos docet, orate pro inuicē, ut saluemur. Et Paulus. i. Timot. ii. praecipit fieri obsecrationes, orationes, postulationes, pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in sublimitate sunt constituti. Haec enī nō sunt missa, sed opera missae, si tamen opera uocari debent, orationes cordis & oris, quia sūt ex fide in sacramēto percepta uel aucta. Non enī Missa uel

promissio dei impletur orando, sed solū credendo. Credētes autem oramus & quodlibet opus bonū facimus. Sed quis sacerdotum hoc nomine sacrificat, ut solas orationes arbitretur sese offerre? Omnes imaginantur sese offerre ipsum Christū deo patri, tanquā hostiam sufficientissimā, & bonū opus facere omnibus, quibus proponunt prodesse, quia cōfidūt in opere operati, quod orationi nō tribuūt. Sic paulatim errore crescente, id quod orationū est, tribuerūt sacramento, Et quod recipere beneficiū debent, id obtulerunt deo.

Quare, acute discernendū est, inter testamentū sacramentūq; ipsum, & inter orationes, quas simul oramus, Nec id solum, sed scire quoq; oportet, orationes pro se nihil ualere, nec oranti ipsi, nec iis pro quibus orantur, nisi primū testamentū fide perceptum sit, ut fides oret, quæ sola exauditur, sicut Iacobus. i. c. docet, adeo longe aliud est oratio quā Missa. orationē possum extendere in quotquot uoluerō, Missam nemo accipit, nisi qui per seipsum credit, & tantū quantū credit, nec potest dari, siue deo siue hominibus, Sed solus deus, per ministeriū sacerdotis dat eam hominibus, qui accipiūt eā fide sola, sine ullis operibus aut meritis. Neq; enī ullus audeat tantū insanire, ut dicat bonū opus facere eum, qui pauper & indigens uenit, accepturus de manu diuitis beneficiū. At missa (ut dixi) beneficium est promissionis diuinæ, per manū sacerdotū omnibus hominibus exhibitum.

Est ergo certū, Missam non esse opus aliis cōmunicabile, sed obiectū (ut dicitur) fidei, propria cuiusq; alenda & roboranda, iam & alterū scandalū amouendū est, quod multo grandius est & speciosissimū, Id est, quod Missa creditur passim esse sacrificiū, quod offertur deo. In quā opinionē, & uerba Canonis sonare uidentur, ubi dicitur, hæc dona, hæc munera, hæc sancta sacrificia. Et infra, hanc oblationē. Item, clarissime, postulatur ut acceptū sit sacrificiū, sicut sacrificiū Abel &c. Inde Christus hostia altaris dicitur. Accedūt his, dicta sanctorū patrum, tot exempla, tantusq; usus per orbem constanter obseruatus.

His oibus, quæ pertinacissime insederūt, oportet cōstātissime opponere, uerba & exēplū Christi. Nisi enī missam obtinuerim⁹, esse pmissiōnē Chrī, seu testamētū, ut uerba clare sonāt, totū euāgelīū & uniuersum solatiū amittim⁹. Nihil cōtra hæc uerba permittamus pualere,

etiam si angelus de caelo aliud docuerit, Nihil enim de opere uel sacrificio in illis continetur. Deinde, & exemplum Christi pro nobis stat, Non enim Christus in cena nouissima, cū institueret hoc sacramentum, & conderet testamentum, ipsum obtulit deo patri, aut ut opus bonum pro aliis perfecit, sed in mensa sedens, singulis idē testamentum proposuit, & signum exhibuit. Iam Missa quanto uicinior & similior, primæ omnium Missæ, quam Christus in cena fecit, tanto Christianior. At Missa Christi, fuit simplicissima, sine ulla uestium, gestuum, cantuum, aliarumq; cerimoniarum pompa, ubi si necesse fuisset eam offerri ut sacrificiū, non plene eam instituisset.

Non quod calūniari debeat ullus, uniuersam Ecclesiā, quæ multis aliis ritibus & cerimoniis Missam ornauit & ampliauit, sed hoc uolumus, ne quis cerimoniarū specie falsus, ac multitudine pompæ impeditus, simplicitatem Missæ amittat. & reuera, transsubstantiationem quandam colat, si amissa substantia simplici Missæ, in accidentibus multiplicibus pompæ hæreat. Nam, quicquid ultra uerbum & exemplum Christi accessit, accidens Missæ est, quorū quodlibet nō alio loco ducere debemus, quam quo loco nunc ducimus, Monstrantias (quas uocant) & pallia altaris, quibus ipsa hostia continetur. Quare, sicut repugnat, testamentum distribui, seu promissionem accipere, & sacrificare sacrificium, Ita repugnat Missam esse sacrificium, cum illam recipiamus, hoc uero demus. idem autem simul recipi & offerri non potest, nec ab eodem simul dari & acceptari. Non magis certe, quam oratio & impetrata res queunt idem esse, nec idem sit orare, & orata accipere.

Quid ergo dicemus ad Canonem & auctoritates patrum? Primū respondeo, Si nihil habetur quod dicatur, tutius est, omnia negare, quam Missam concedere, opus aut sacrificium esse, ne uerbū Christi negemus, fidem simul cum Missa pessundantes. Tamen, quo seruemus & eos, Dicemus ex Apostolo. i. Corint. xi. non doceri, solitos fuisse fideles Christi ad Missam congregatos, secum afferre cibum & potum, quas collectas uocabāt, quæ distribuerebantur in omnes egenos, & exemplo Apostolorum. 1. Cor. xiii. e quibus sumebatur id, quod consecrabatur panis & uini, pro sacramento. Et quia hac omnia sanctificabantur per uerbum & orationem ritu hebraico, quo leuabantur sursum, ut in Mose legimus, relicta sunt uerba & ritus leuandi, sem

offerendi, abolito iã du ðu usu conferendi & colligendi, ea quæ offerrentur seu leuaretur. Sic Ezechias Esa. xxxvii. Iubet Elaiã leuare oratione in conspectu dei pro reliquiis. Et psal. Extollite manus uestras in sancta. Itẽ, Ad te leuabo manus meas. i. Timot. ii. Leuãtes puras manus in omni loco. Quare, uocabula sacrificii seu oblatiõis, referri debent, nõ ad sacramentũ & testamentũ, sed ad collectas ipsas. Unde & reliquum est, uocabulũ collectæ, pro precibus in Missa dictis.

Idem facit, quod sacerdos mox consecrato pane & calice, eleuat eundem, quo non sese offerre aliquid deo ostendit, cum nullo uerbo tum meminerit hostiæ seu oblationis. Sed est & ipsum, uel reliquum ritus hebraici, quo leuabantur, quæ cum gratiarum actionibus accepta deo referebantur. Vel admonitio nostri, quo prouocemur ad fidem testamenti huius, quod tum uerbis Christi protulit & exhibuit, ut simul & signum eiusdem ostendat, & oblatio panis proprie respondeat, huic demonstratio, Hoc est corpus meũ, nosq; circumstantes, ceu alloquatur hoc ipso signo. Sic oblatio calicis, proprie respondeat huic demonstratio, Hic calix noui testamenti &c. Fidem enim in nobis sacerdos excitare debet, ipso eleuãdi ritu. Atq; utinam ut in oculis nostris, manifeste eleuat signũ seu sacramentum, ita simul auribus nostris aperta altaq; uoce pronunciet & uerbum seu testamentum, idq; in qualibet populorum lingua, quo fides excitaretur efficacius. Cur enim liceat Græce & latine & hebraice Missam perficere, & non etiam Alemanice aut alia quacunq; lingua?

Quocirca, obseruent sese sacerdotes, hoc perditio periculosissimoq; seculo, qui sacrificant. Primũ ut uerba Canonis maioris & minoris cum collectis, quæ aperte nimis sacrificium sonant, dirigant, non ad sacramentum, sed uel ad ipsum panem & uinum cõsecrandum, uel ad orationes suas. Panis enim & uinum antea offeruntur ad benedicendum, ut per uerbũ & orationem sanctificent. Postquã autem benedictus & consecratus est, iam non offertur, sed accipitur dono a deo. Et in hoc negotio, cogitet, Euangeliũ esse præferendum omnibus Canonibus & collectis, per homines compositis, Euangeliũ autẽ, non sinit Missam esse sacrificium, ut audisti.

Deinde, publice Missam perficiens, præstituat sibi non aliud facere, quã se & alios cõmunicare per Missam, simultamen oratio-

E.

nes suas pro se & aliis offerre cauens, ne Missam offerre præsumat. Qui uero priuatim missas parat, præstuat sibi, ut seipsum cõmuniceat. Profus, nihil differt nec pius facit missa priuata, quã simplex cuiusq; laici de manu sacerdotis sumpta cõmunio, exceptis orationibus, & quod sibi ipsi consecrat & ministrat, Re ipsa missæ & sacramenti omnes sumus æquales, sacerdotes & laici.

Quod si postulatur ab aliis, uotiuas (quas uocant) celebrare, caueat, ne mercedem accipiat pro Missa, aut præsumat ullam uotiã sacrificare, sed studeat, hoc totum ad orationes referre, quas, siue pro defunctis, siue uiuentibus offerat, sic cogitans. Ecce ibo & mihi soli sacramentum suscipiam, sed inter suscipiendum pro illo & illo orabo, sic, ut orationis non Missæ mercedem pro uictu & amictu recipiat. Nec moueat, quod totus orbis cõtrariũ, & sensum, & usum habeat. Euangelium certissimum habes, quo fretus, facile contemnes hominum sensus & opiniones. Quod si, me contemnens, pergas Missam offerre, non solas orationes, scito me fuisse monitõre tibi fidelem, & in die iudicii excusatum, tuum portabis ipse peccatum. Dixi, quæ tibi dicere tenebar frater fratri in salutem, tibi proderunt seruata, tibi nocebunt neglecta. Quod si aliqui etiam damnarint hæc, illud Pauli respondeo, Mali uero homines & seductores proficient in peius, errantes, & in errorem mittentes.

Ex isto nunc facile illud quiuis intelligit, quod uisitatissimum ex Grego. dicitur, Missam mali sacerdotis non minoris ducendam, quã boni cuiuscunq; Nec sancti Petri meliorem fuisse, quã Iudæ traditoris, si sacrificassent. Hoc enim operculo, suas impietates quidam uelant, & hinc distinctionem operis operati, & operis operantis inueniant, quo secure ipsi male uiuere, & aliis tamen benefacere præsumerent. Verum, Gregorius recte dicit, at illi peruerse eum intelligant. Verissimũ est enim per impios sacerdotes, non minus de testamento & sacramento dari & accipi, quam per quosq; sanctissimos. Quis enim dubitat, Euangeliũ predicari per impios? At missa, est pars Euangelii, immo summa & cõpendiũ Euangelii, Quid est enim uniuersum Euangeliũ, quã bonũ nuntiũ remissionis peccatorũ? At quicquid de remissione peccatorũ & misericordia dei, latissime & copiosissime dici potest, breuiter est in uerbo testamẽti cõprehensum. Unde, & cõciones populares aliud esse nõ deberent, quã expõsitiões

Missæ, id est, declaratōes promissionis diuinæ huius testamēti, hoc enim esset fidē docere, & uere Ecclesiā edificare. At, qui nūc Missam exponant, in allegoriis humanarū ceremoniarū ludū & illudunt.

Igitur, sicut impius potest baptizare, id est, uerbū promissionis & signum aquæ super baptisandum ferre, ita potest & promissionē huius sacramēti proferre & ministrare uescētibus, & simul ipse uesci, sicut Iudas traditor in cœna domini, manet tamen semper idem sacramentū & testamētū, quod in credente operatur suum opus, in incredulo operatur alienū opus. Verum, in offerendo lōge aliud agitur. Cū enim nō Missa, sed orationes offeratur deo, clarū est, oblationes impii sacerdotis nihil ualere. Sed (ut idē Grego. ait) cū is, q̄ indignus est ad deprecandū mittitur, animus iudicis ad deterius prouocatur. Nō ergo sunt cōfundenda illa duo, Missa & oratio, sacramentū & opus, testamētū & sacrificiū, quia alterū uenit a deo ad nos per ministriū sacerdotis, & exigit fidē. Alterū procedit a fidē nostra ad deū per sacerdotem, & exigit exauditionem. Illud descendit, hoc ascendit. ideo, illud nō requirit necessario dignū & piū ministrū, hoc uero requirit, quia deus peccatores nō exaudit, q̄ nouit per malos benefacere, sed nullius mali acceptat opus, sicut monstrauit in Cayn, & Prouer. xv. dicitur, Victimæ impiorū abominabiles domino. Roma. xiiii. Omne, quod non est ex fide, peccatum est.

Vt autem finem huius primæ partis faciamus, reliqua producturi, ubi impugnator insurrexerit, Concludimus ex omnibus his, quibus nam Missa sit parata, & qui digne cōmunicent. Nempe, soli ii, qui tristes, afflictas, perturbatas, confusas & erroneas habent conscientias. Nam, uerbum diuinæ promissionis huius sacramenti, cū exhibeat peccatorum remissionem, secure accedit, quicumq; peccatorū suorū uexatur, siue mortu, siue titillatiōe. Est enim testamētū hoc Christi, medicina unica, præteritorū, præsentū, & futurorū peccatorū. modo indubitata fide ei adhaeris, & credideris tibi gratuito dari id, quod uerba testamēti sonāt. Quod si nō credideris, nusquā, nūquā, nullis operibus, nullis studiis, cōscientiā potens pacare. Fides enim sola est pax cōscientiæ, infidelitas autē sola, turbatio cōscientiæ.

DE SACRAMENTO BAPTISMI.

¶ Benedictus deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui secundum diuitias misericordiæ suæ saltem hoc unicum sacramentū

E ii.